

❖ An Lúibín ❖

6 Deireadh Fómhair 2005

Léann na hÉireann

Irish studies abroad are being encouraged by the Irish government, and this month there will be an international forum in Italy devoted to the subject. What does this mean for Irish as a tertiary subject in Australia?

Is gearr ó d'fhógair an tAire Gaeltachta Éamon Ó Cuív go gcuirfeadh Rialtas na hÉireann 300,000 euró ar fáil ón mbliain seo chugainn chun múineadh na Gaeilge a chur chun cinn in institiúidí tríú leibhéal thar lear. Is deas an intleacht é, cé nach mór an méid airgid é le roinnt ar an slua. An mbeidh aon ollscoil Astrálach ag iarraidh cuid den airgead? Bheadh súil agat go mbeadh Gaeilge mar chuid den churaclam i cibé cúrsaí léinn Éireannaigh atá ann, ach is fada sinn ag tnúth leis ag Ollscoil Mhelbourne, agus is é an scéal céanna ag a leithéidí eile é.

Tá baint aige seo le scéal eile: beidh an *Irish Forum Florence 2005* ar siúl san Iodáil 26-28 Deireadh Fómhair, agus is díol spéise é liosta na bpátrún – Roinn Gnóthaí Eachtracha na hÉireann, Comhdháil Léinn Éireannaigh Mheiriceá, Lárionad an Léinn Éireannaigh ag Ollscoil Chaitliceach Mheiriceá, Ollscoil Mhelbourne agus Ollscoil New South Wales. Beidh lucht ollscolaíochta, foilsitheoirí agus státseirbhísigh ann, agus iad ag teacht ó sheacht dtír déag. Is é is ábhar don Fhóram na fadhbanna a bhaineann le cláracha léinn Éireannaigh ar fud an domhain – na difríochtaí idir cláracha agus curaclaim, na deacrachtaí a bhaineann le hábhar taighde agus le cúrsaí foilsitheoireachta. Beartóidh na toscairí moltaí agus cuirfear páipéar polasaí amach.

Is léir go bhfuil éagsúlacht ag baint leis na cláracha úd; cuireann cuid acu treise ar chúrsaí polaitíochta nó staire, cuireann cuid eile treise ar an litríocht nó ar an nGaeilge. Ba mhaith an rud Gaeilge a bheith nasctha le gach ceann acu, agus tá seanGhaeilge, meánGhaeilge agus nuaGhaeilge ar fáil ag cúig ollscoil déag is dhá fhichead ar fud an domhain. Ba cheart d'ollscoil amháin san Astráil ar a laghad clár chomh leathan sin a thairiscint, agus Breatnais a chur ar fail freisin, ach níor chiallmhar an mhaise duit a bheith ag súil leis an iomarca.

Tá siad á rá gur mhaith an cuimhneamh é lárionaid chultúrtha Éireannacha a chur ar bun i dtíortha áirithe ar nós *L' Alliance Française*, agus an oiread sin suime ag daoine (más fíor) i ndúchas an oileáin iathghlais. Ba chostasach an gnó é, áfach, agus ní fios arbh fhiú an saothar é: pacáiste cultúrtha eile agus é curtha in oiriúint don choimhthíoch. B'fhearr leis *An Lúibín* an teanga a bheith ar fáil mar chuid de chéim anseo, agus aird a bheith á tabhairt ar an taobh Astrálach den scéal – an Ghaeilge mar chuid de stair chultúrtha agus shóisialta na tíre seo ó dheireadh an 18ú haois i leith.

Dhá chultúr

This year the Oireachtas was held in Cork, official cultural capital of Europe for 2005 – but Cork refused to subsidise the event.

Is fada an tOireachtas ann mar fhéile mhór na teanga agus na Cúise, agus is fada freisin Gaeilgeoirí áirithe á ghearán nach dtugann an saol mór a dhóthain airde air, d'ainneoin na

bolscaireachta. Is cosúil, áfach, go bhfuil feabhas éigin ag teacht ar an scéal le roinnt blianta anuas. Más ea, tá deacrachtaí ann. I gCorcaigh, Príomhchathair Chultúrtha na hEorpa 2005, a bhí an tOireachtas i mbliana, ach dhiúltaigh na húdaráis airgead ar bith a thabhairt dó, rud a chuir fearg Ultach ar *Lá*.

Ar ndóigh, is léiriú eile é seo ar an chineál 'sodar i ndiaidh na n-uaisle' a bhíonn ar siúl ag lucht ealaíon in Éirinn. Is beag an spéis a léiríonn lucht riartha na n-ealaíon Béarla i gcultúr dúchasach na tíre seo - b'fhearr leo i bhfad bheith ag cur spéise i gcultúr bhundúchasaigh na hAstráile.

D'ainneoin an phíosa bhreá de ghéarchaint thraidisiúnta sin dealraíonn sé gur éirigh leis na Gaeil ócáid fhóna a dhéanamh den tubaiste – rud a raibh *Lá* go háirithe ag súil leis: 'Is é Oireachtas na Gaeilge an t-aon dóchas atá fágtha go slánófar rud éigin as Corcaigh 2005'.

Níor chuala *An Lúibín* freagra oifigiúil na cathrach, má bhí a leithéid ann. Bhí Gaeilge ag 40% de phobal chathair Chorcaí ar a laghad roimh an nGorta. Céad slán leis an seansaol.

Fáinne an lae (agus na hoíche)

How many bother to wear the Fáinne?

Is gnách leis an suíomh úsáideach eolais sin *Gaelport.com* suirbhéanna beaga a dhéanamh, agus seo an cheist is déanaí: An gcaitheann tú Fáinne? Níor chaith *An Lúibín* fáinne d'aon sórt riamh, cé nach séanfaimis go bhféadfadh éifeacht éigin a bheith leis an bhfáinne atá i gceist anseo, más in Éirinn é nó san Astráil, agus comhrá i mionteanga uait. Bíodh sin mar atá, seo toradh an tsuirbhé, agus is léir gurb iad an dream órga (an dream is líofa) is mó a chaitheann é – ní nach ionadh, b'fhéidir.

Caithim (ceann óir) 30%

Caithim (ceann airgid) 7%

Ní chaithim 63%

Féach: www.gaelport.com

Teanga thall is teanga abhus

In Irish primary schools you can learn Irish and English – seldom another language. This, and the lack of an integrated language policy, make Ireland an anomaly in the European Union. Yet the Irish may be better linguists than Australians, according to recent surveys.

An gcuireann múineadh na Gaeilge isteach ar mhúineadh teangacha eile i mbunscoileanna na hÉireann? Murab ionann is an chuid eile d'Íarthar Eorpa, gan trácht ar an Astráil, ní mhúintear aon teanga eile ag an leibhéal sin. Ní gá gur cúis ghearáin é sin ach toradh maith a bheith ar an rang laethúil Gaeilge. Uaireanta, cinnte, tagann na daltaí isteach sna meánscoil agus greim maith acu ar bhunús na teanga; uaireanta eile ní foláir do na múinteoirí meánscoile tosú as an nua.

Tá tuarascáil mhór tar éis teacht amach ar cheist seo na dteangacha nach múintear. An Chomhairle Náisiúnta Curraclaim agus Measúnachta a chuir amach í, agus deir sí nach ndearnadh athbhreithniú ar an scéal ó thús na n-ochtóidí. Beidh moill ar réiteach go ceann tamaill

eile de bharr a bhfuil sa churraclam cheana agus a chostasáí a bheadh sé teangacha nua a thabhairt isteach. Chomh maith leis sin, tá ábhair eile á n-athscrúdú, rud a fhágann nach mbeidh aon athrú mór ann go dtí an bhliain 2007. Mar sin féin, tá teangacha eile á múineadh mar thriail i gcuid de na scoileanna – níos lú ná 400 acu as an 3,300 atá ann.

Thairis sin de, is léir ó chúpla suirbhé a rinne an tAontas Eorpach nach bhfuil gaisce á dhéanamh ag na hÉireannaigh i gcoitinne sna cúrsaí seo – rud a chuirfeadh na Béarlóirí eile úd, na hAstrálaigh agus na Briotanaigh, i gcuimhne duit. Mar sin féin, níl na figiúirí chomh dona sin ar fad. Deir 41% de phobal na hÉireann go bhfuil teanga eile acu, cé go bhfuil roinnt mhaith Gaeilgeoirí ina measc. Deir 19% acu go bhfuil Fraincis acu, céatadán is airde go mór ná mar a d'fhaighfeá sa tír seo. Ach admhaítear go bhfuil gá le pleanáil cheart sna cúrsaí seo, agus tá an Roinn Oideachais ag dul i gcomhar le Comhairle na hEorpa chun polasaí ceart teangacha a bheartú.

Ina dhiaidh sin is uile, is bocht an scéal sinn go léir le hais mhuintir Lucsamburga. Is féidir le 99% acu teanga eile a labhairt. Déanann siad Lucsamburgais, teanga a bhfuil gaol aici leis an nGearmáinis, sa bhunscoil; ina dhiaidh sin faigheann siad a gcuid scolaíochta trí Ghearmáinis amháin, go dtí go dtagann Fraincis isteach sna blianta deireannacha. Chomh maith leis sin, tá Béarla ag dhá thrian den phobal – agus sin rud a bhaineann go dlúth le hábhar. Ní cúis iontais é gurb iad na Béarlóirí dúchasacha is lú a théann i mbun teanga eile a fhoghlaim: féadann siad cuairt a thabhairt ar Lucsamburg agus ar mhíle áit eile agus a fhios acu go bhfáilteofar rompu go croíúil (nó a mhalairt) ina dteanga féin. Ní maith an scéal é, ach sin é an chaoi.

Buail liom in Seattle

Irish is doing well in America at both the academic and the local level. Below, a glance at the scheme of things.

Ní gá ach spléachadh a thabhairt ar an Idirlíon chun a thabhairt faoi deara cé chomh líonmhar is atá grúpaí Gaeilge sna Stáit. *Daltaí na Gaeilge* an eagraíocht is mó clú, ach níl dreamanna eile in easnamh. Cuirtear ina leith uaireanta gur cumha i ndiaidh oileáin eile is mó atá le haithint orthu; ach tá spriolladh iontu mar sin féin.

Cuid suntais í an bhail atá ar an teanga i gcúrsaí léinn sna Stáit. Tá sí á múineadh ag naoi n-institiúid tríú leibhéal is fiche, agus ina measc tá Notre Dame, Berkely agus Ollscoil Nua-Eabhrac. Tá céim ag baint leis an gClár Léinn Cheiltigh ag Harvard, agus cur síos air ag: <http://ls.berkeley.edu/dept/celtic/>. Mar a deirtear ann i dtaobh na gCeilteach, 'no other ethnic group is surrounded by so much misinformation, misunderstanding, and misinterpretation'.

Is ábhar suime scolártha iad na teangacha Ceilteacha ar dhá chúis: tá traidisiún sainiúil béaloideas agus litríochta acu; agus, d'ainneoin na litríochta móire a bhaineann leo, is beag staidéar atá déanta orthu maidir le litríocht, cultúr agus teangeolaíocht chomparáideach Ind-Eorpach, agus a laghad sin taighdeoirí ann atá oílte chuige. Go dtí seo níl aon bhrainte eile de na teangacha Ind-Eorpacha a rinneadh níos lú staidéir air; ar éigin atá méid an ábhair meáite, agus go fiú taighdeoirí nach bhfuil chomh cleachta sin is féidir leo teacht ar rudaí tábhachtacha.

Múintear bunús na Gaeilge agus na Breatnaise, agus is minic Briotáinis ar fáil; uaireanta tá teacht ar Ghaillis, ar Choirnís, ar Mhanainnis agus ar Ghàidhlig. In éineacht leis sin déantar staidéar ar litríocht agus ar mhiotaseolaíocht na gCeilteach.

Tá rudaí eile ar siúl sna limistéir neamhadúla. In San Francisco ritheann Cumann na Gaeilge ranganna i Lárionad Cultúrtha na nÉireannach, agus cuireann an bhean dhúthachtach sin Nikki Ragsdale deireadh seachtaine tumoideachais ar siúl gach bliain. Is é an rud is suimiúla, ar shlí, an naiscoil Ghaeilge a ritheann Máire Nic Pháidín ó Ghaoth Dobhair, rud nach mbeadh súil agat leis taobh amuigh d'Éirinn; b'fhada go bhfeicfeá a leithéid anseo.

Thóg *An Lúibín* ceann ar leith don suíomh seo: <http://www.oz.net/~johngh/Comhra/>. Tá rud éigin corraitheach ag baint le grúpaí comhrá Gaeilge den saghas a chuir an suíomh ar bun – scata beag i gcathair mhór a bhfuil rún acu feabhas agus faobhar a chur ar a gcuid den teanga, agus fáilte acu roimh an strainséir. Is léir go bhfuil ábhar scóipiúil cainte acu. Má bhíonn tú i Seattle tabhair d'aghaidh ar chaife Tullys. Seo an fógra (lúide pictiúr de na Gaeilgeoirí féin).

Tá grúpa dinn i Seattle a bhuaileann le chéile gach dara Satharn nó mar sin chun caife a ól, cistí agus brioscaí a ithe agus comhrá a dheanamh as Gaeilge chomh maith agus is féidir linn. Is é Tullys ar an gcoirnéal de shráid Market agus 22ú Ascaill i mBallard ar n-áit chruinnithe de ghnáth. Bíonn tuairim is cúigear daoine i láthair agus tá fáilte roimh éinne eile a bhfuil beagán Gaeilge acu agus ar mhaith leo úsáid a bhaint aisti agus feabhas a chur uirthi. Ní miste duit a bheith an-líofa sa teanga ach má tá tú ábalta ábairt shimpli a a chur i dtoll a chéile agus comhrá a thuiscint as Gaeilge bheadh fáilte romhat.

Idir Mheiriceánaigh agus Éireannaigh atá sa ghrúpa agus bíonn ábhar comhrá de chuile shórt á phlé againn agus chuile shórt canúna le cloisint. Litríocht na Gaeilge, ceol, cúrsaí reatha is cúrsaí staire, eolas faoi eachtraí cultúir i Seattle nó in áiteanna eile, nó rud ar bith eile atá ag cur isteach ar éinne agus ar mhaith leo é a phlé.

Chun dul i dteagmháil linn cuir ríomhphost chuig

[Dennis King](#) nó [John Harrington](#)

Mura mian leat *An Lúibín* a fháil cuir teachtaireacht dá réir chun: colger@melbpc.org.au.

Colin Ryan